

LITTERATURHISTORIA – EN ÖVERSIKT

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning

De äldsta berättelserna
- Gilgamesheposet (2000-xxxx f.Kr)
- Homeros (700-talet f.Kr)
- Hesiodos (700-talet f.Kr)

Grekisk högperiod (600-300 f.Kr)
- Aischylos (525-456 f.Kr)
- Sofokles (496-406 f.Kr)
- Euripides (480(?)-406 f.Kr)
- Aristofanes (445-380 f.Kr)
- Herodotos (???? – 425 f.Kr)
- Thukydides (-400 f.Kr)
- Platon (427-348 f.Kr)
- Aristoteles (384-322 f.Kr)

Romartiden (250 f.Kr – 450 e.Kr)
- Cato d.ä. (234-149 f.Kr)
- Cicero (106-43 f.Kr)
- Vergilius (70-19 f.Kr)
- Horatius (65-8 f.Kr)
- Ovidius (43 f.Kr – 17 e.Kr)
- Livius (59 f.Kr – 17 e.Kr)
- Tacitus (55 – 117)
- Suetonius (75-150)

Kristen litteratur (0 – 500)
- Septuaginta
- Bibelns Nya Testamente
- Kyrkofädernas skrifter
- Irenaeus (150-200 ca)
- Tertullianus (160-220 ca)
- Origenes (185-254 ca)
- Hieronymus (347-420 ca)
- Kappadokierna
- Basileios (329-379)
- Gregorius an Nazianzos (329-390)
- Gregorius av Nyzza (335-394)
- Augustinus (354-430)

Tidig medeltid (500-1200)
- Beda Venerabilis (672-735)
- Hildebrandslied (700-talet)
- Beowulf (700-1000 ca)
- Rolandsången (1100-talet)
- Snorre Sturlasson (1179-1241)
- Niebelungslied (1200 ca)

Italienska giganter (1200-1550 ca)
- Dante Aleghieri (1265-1321)
- Petrarca (1304-1374)
- Giovanni Boccaccio (1313-1375)
- Machiavelli (1469-1527)

Renaissance/Barock
- Miguel Cervantes (1547-1616)
- William Shakespeare (1564-1616)
- Jean-Baptiste Molière (1622-1673)

Upplysningstiden
- Charles-Louise Montesquieu (1689-1755)
- Francois-Marie Voltaire (1694-1778)
- Jean-Jacques Rousseau (1712-1778)

Romantik (1750 – 1850 ca)
- Johann Wolfgang Goethe (1749-1832)
- Friedrich Schiller (1759-1805)
- Johann Gottfried Herder (1744-1803)
- Friedrich Hölderlin (1770-1843)
- Jane Austen (1775-1817)
- Charlotte Brontë (1816-1855)
- Emily Brontë (1818-1848)
- Anne Brontë (1820-1849)

Realism och naturalism
- Victor Hugos (1802-1885)
- Charles Dickens (1812-1870)
- Sören Kierkegaard (1813-1855)
- Fjodor Dostojevski (1821-1881)
- Emile Zola (1840-1885)
- Lev Tolstoj (1838-1910)
- Mark Twain (1835-1910).
- Joseph Conrad (1857-1924)
- Anton Tjechov (1860-1904)

Modernism
- Henrik Ibsen (1828-1906)
- August Strindberg (1849-1912)
- Selma Lagerlöf (1858-1940)
- Maxim Gorkij (1868-1936)
- Thomas Mann (1875-1955)
- Franz Kafka (1883-1924)
- Eugen O´Neill (1888-1953)
- Boris Pasternak (1890-1958)
- Errnest Hemingway (1898-1961)
- William Faulkner (1898-1961)
- John Steinbeck (1902-1968)
- Haldor Laxness (1902-1998)
- Jean-Paul Sartre (1905-1980)
- Göran Tunström (1937-2000)

Inledning

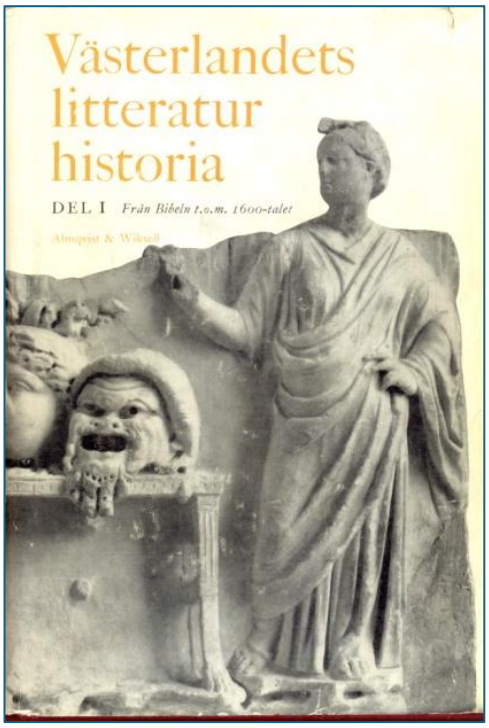

Huvudsaklig källa till innehållet i denna översikt har varit de två böckerna i ”Västerlandets litteraturhistoria” utgivna av Almqvist & Wiksell. Naturligtvis har flera andra källor kompletterat innehållet.

I urvalet av författare har tyngdpunkt lagts på västerländsk litteratur och kanske med en överbetoning från den svenska litteraturen.

Indelningarna i tidsepoker är ungefärliga. Exakta tidsangivelser är omöjliga att ange och tidsepoker överlappar varandra.

De äldsta berättelserna

Gilgamesheposet (2000-xxxx f.Kr)

I trakten av floderna Eufrat och Tigris nedre delar ligger området som vi kallar Mesopotamien. Här skrevs ”Gilgamesheposet” vilket är den första berättande (episka) verket som vi känner till.

Eposet handlar om kung Gilgamesh i staden Uruk och hans livsöden.

Bilden: Den sovande Gilgamesh.

Gilgamesh är son till en gudinna och en dödlig man. Förutom att verket är en litterär berättelse har mycket historisk värdefull information kunnat härledas ur texten. Gilgamesheposet innehåller bland annat en berättelse om en syndaflod likt Gamla Testamentets.

Homeros (700-talet f.Kr)

De imponerande verken Iliaden och Odyssén tillhör de stora litterära klassikerna.

I Iliaden skildras Trojas fall varvid kämpen Hektor dödas av Akilles. Odyssén följer kronologiskt resan hem efter Trojas fall.

I den grekiska sinnevärlden blandas verkliga människor med gudar och halvgudar vars namn vi väl känner till i västvärlden. Två fantastiska berättelser av Homeros!

Bilden: Odysseus lockas av sirenerna ur Odyssén.

Hesiodos (700-talet f.Kr)

Utmärkande för Hesiodos verk är skildringar från det tunga arbetet för bönderna på det grekiska fastlandet.

I verken finns också mycket värdefull historisk information från det antika Grekland.

Bilden: Muserna återgivna ur Hesiodos berättelser.

Grekisk högperiod (600-300 f.Kr) Sida 1(2)

De grekiska tragedierna från 400-talet f.Kr utgör milstolpar i litteraturen.

Aischylos (525-456 f.Kr)

Det var Aischylos som inledde eran med tragedier. Grubblaren Aischylos skrev hela 90 dramer varav sju har bevarats till eftervärlden.

Ett ofta förekommande drama på västerländska teatrar är ”Orestien”.

Bilden: Eumeniderna ur Orestien.

Sofokles (496-406 f.Kr)

Sofokles är inte alls samme grubblare som Aischylos.

Kända verk av Sofokles är ”Antigone” och ”Kung Oidipus”.

Bilden: Kung Oidipus.

Euripides (480(?)-406 f.Kr)

Euripides var ganska revolutionär och experimentell.

Inte mindre än sjutton tragedier och ett satyrspel har Euripides lämnat till eftervärlden.

Bilden: Medea och Jason ur Euripides ”Medea”.

Aristofanes (445-380 f.Kr)

Aristofanes var den store komediförfattaren. Han tillät sig bland annat att gyckla med många av de stora filosoferna.

I komedin ”Lysistrate” kärleksstrejkar kvinnorna för att främja freden.

Bilden: Kärleksstrejkande kvinnor ur ”Lysistrate”.

Grekisk högperiod (600-300 f.Kr) Sida 2(2)

Historia betyder på grekiska iakttaga, söka och fråga. Det var revolutionerande när Herodotos och Thukydides började tillämpa en ny systematisk metod att skildra historiska händelser.

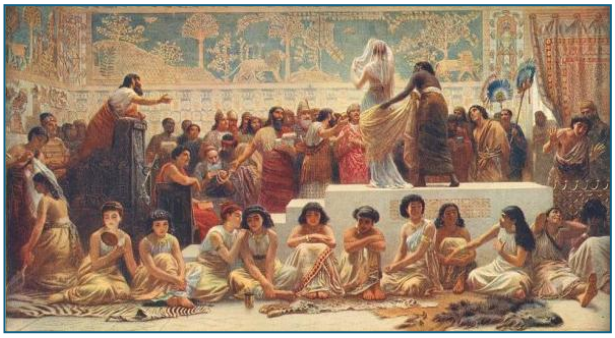

Herodotos (???? – 425 f.Kr)

Historieskrivningens fader anses Herodotos vara. Hans böcker har tillfört oss ovärderlig information om historiska händelser från bland annat perser-krigen.

Även folks seder och bruk, religion osv skildras av Herodotos.

Bilden: Babyloniens äktenskapsmarknad enligt Herodotos.

Thukydides (-400 f.Kr)

Skildringarna av kriget mellan Sparta och Aten är Thukydides stora verk.

Thukydides betonade den mänskliga maktens betydelse som överstiger rättens.

Bilden: Illustration av de fruktade spartanerna som beskrevs av Thukydides.

Platon (427-348 f.Kr)

Platon var både filosof och författare och är av många ansedd som en av världens största i båda genrerna.

Bland Platons stora verk bör ”Staten” och ”Sokrates försvarstal” nämnas.

Bilden: Platons akademi i Aten.

Aristoteles (384-322 f.Kr)

Aristoteles läror låg i träda under nära 1.500 år för att under 1100-1200-talet läggas till grund för den världsuppfattning som kom att råda i flera hundra år därefter.

Aristoteles var filosof, vetenskapsman och författare. Aristoteles bildade skolan ”Lyceum” i Aten.

Bilden: Illustration av världen från medeltiden.

Romartiden (250 f.Kr – 450 e.Kr) Sida 1(2)

Den romerska litteraturen har betytt mycket mera än den grekiska för västerlandet genom att latinet kom att dominera under många århundraden.

Den katolska kyrkan gynnade latinet men avgjorde också den litteratur som tolererades. Särskilt gynnades litteratur skriven av kyrkofäderna men även profana verk har förmedlats till eftervärlden.

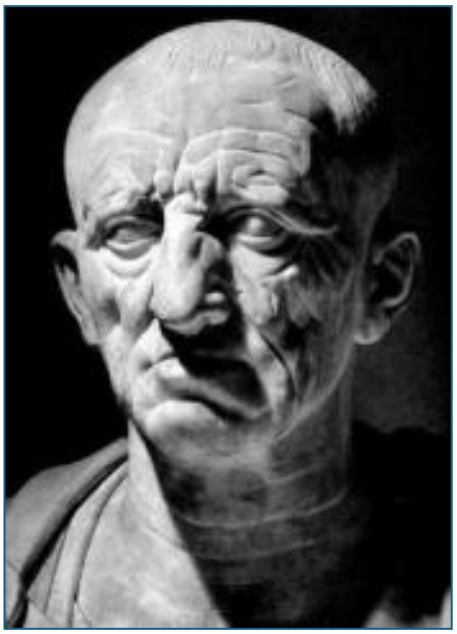

Cato d.ä. (234-149 f.Kr)

Cato den äldre brukar nämnas som den förste store författaren bland romarna.

Cato skrev också många handböcker.

Cato lär alltid ha sett sur ut.

Bilden: Cato ”den sure” på skulptur.

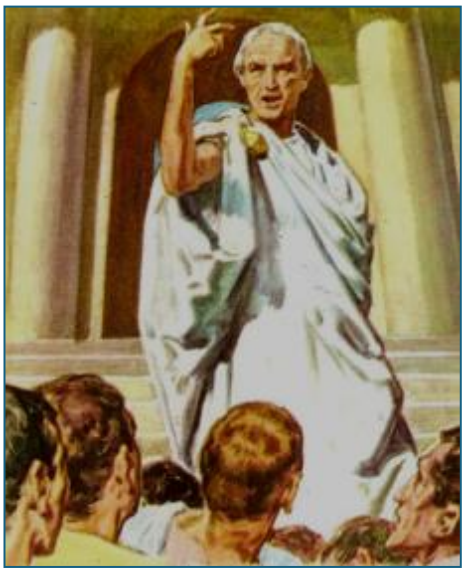

Cicero (106-43 f.Kr)

Cicero har påverkat språkets stil och sättet att utrycka sig ända in i vår tid.

Förutom att vara stilbildare för språket kunde inte Cicero hålla fingrarna borta från politiken vilket medförde att han till slut mördades.

Cicero har gått till historien som en stor talare och retoriker.

Bilden: *Retorikern Cicero.*

Vergilius (70-19 f.Kr)

Vergilius är förmodligen den störste och mest kände romerske författaren.

Det romerska nationaleposet ”Eneiden” förtäljer Roms historia.

I diktverket ”Georgica”, som anses vara ett mästerverk, vurmar Vergilius för jordbruk och trädgårdsodling.

Bilden: Aeneas och Dido ur Eneiden.

Romartiden (250 f.Kr – 450 e.Kr) Sida 2(2)

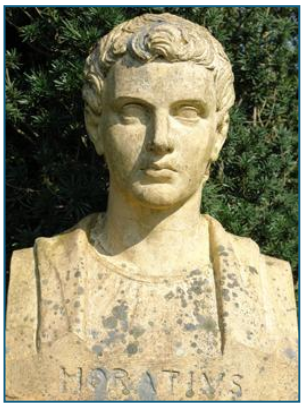

Horatius (65-8 f.Kr)

Horatius har blivit känd för sina bevingade ord. Uttryck såsom ”den gyllene medelvägen” och ”den nakna sanningen” kommer från Horatius.

Bilden: Horatius avbildad på skulptur.

Ovidius (43 f.Kr – 17 e.Kr)

Ovidius var den store versvirtuosen. I verket ”Metamorfoser” uppvisar Ovidius ypperlig fabuleringskonst.

Bilden: Illustration till ”Metamorfoser”.

Livius (59 f.Kr – 17 e.Kr)

Livius var den förste store romerske historikern. Han skrev bland annat om de romerska folkens historia. Verken var ej källkritiska utan hade inslag av uppbyggelse.

Bilden: Livius avbildad på skulptur.

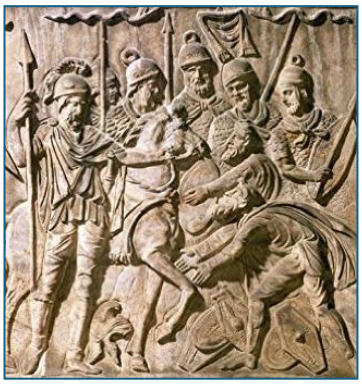

Tacitus (55 – 117)

Tacitus var författare, historiker och statsman. Mest ihågkommen är Tacitus för sitt historiska bidrag om de germanska folken i verket ”Germania”. I ”Germania” nämns även folken i Sverige under namnet ”svioner”.

Bilden: Illustration från Germania.

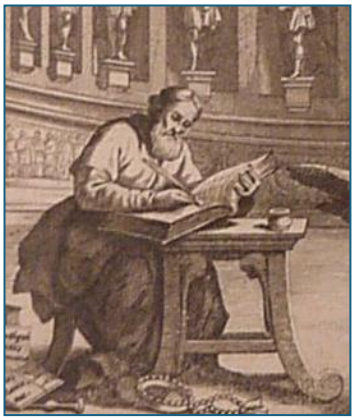

Suetonius (75-150)

Suetonius har bidragit med mycket historiskt material över de första kejsarna. Främst berättar Suetonius om kejsarna Tiberius, Nero och Hadrianus.

Suetonius tjänstgjorde också under kejsare Hadrianus.

Bilden: Suetonius.

Kristen litteratur (0 – 500) Sida 1(2)

Septuaginta

Den hebreiska Bibeln översattes till grekiska några århundraden före Jesu födelse. Dokumentet kallas ”Septuaginta”.

Skriften består av tre delar: Lagen (Torah), Profeterna och Skrifterna.

Bibelns Nya Testamente

Nya testamentet tillkom under de första århundradena efter Jesu död och beskriver förbundet mellan Gud och hela mänskligheten genom Jesu inkarnation.

I Nya testamentet ingår de fyra evangelierna:

Markus skrevs sitt evangelium omkring år 64.

Matteusevangeliet tillkom sannolikt under åren 65-70.

Lukasevangeliet bedöms ha skrivits under åren 70-75.

Slutligen skrev Johannes sitt evangelium mellan åren 75-100.

Bilden: Illustration ur Bibelns Nya Testamente.

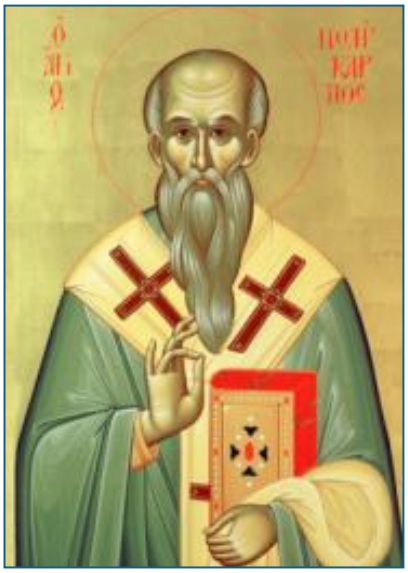

Kyrkofädernas skrifter

Mängder av kyrkofäder författade skrifter som finns översatta och är tillgängliga för oss. Här nämns några kyrkofäder vilka betytt oerhört mycket både inom litteratur, filosofi och teologi.

Irenaeus (150-200 ca)

I Lyon i Frankrike skrev biskop Irenaius verket ”Mot villfarelser”.

Bilden: Irenaeus

Tertullianus (160-220 ca)

Tertullianus från Karthago översatte många skrifter till ”gammal latin”.

Bilden: I Karthago fördes många teologiska samtal.

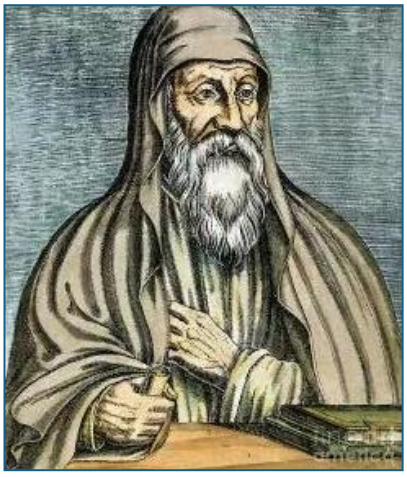

Origenes (185-254 ca)

Den vise Origense skrev allegoriska bibeltolkningar där livet ansågs vara en ständig uppfostran till nya insikter.

Bilden: Origenes

Kristen litteratur (0 – 500) Sida 2(2)

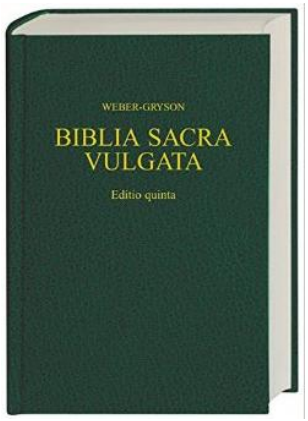

Hieronymus (347-420 ca)

Hieronymus reviderade den latinska översättningen av evangelierna. Gudstjänsterna övergick från grekiska till latin.

Dessutom översatte Hieronymus hela gamla testamentet från hebreiska till latin (Versio Vulgata). Denna översättning påverkade hela västkyrkan.

Kappadokierna

Kappadokien i Turkiet utgjorde teologiskt centrum under flera århundraden. Tre stora personer från denna region har betytt oerhört mycket.

Basileios (329-379)

Basileios den store författade procedurer för den ortodoxa kyrkan som fortfarande används inom den ortodoxa kyrkan.

Gregorius av Nazianzos (329-390)

Gregorius skrev ned tänkvärda tankar om treenigheten.

Gregorius av Nyzza (335-394)

Denne Gregorius skrev om ”Det gudomliga mörkret” som handlar om Guds oåtkomlighet.

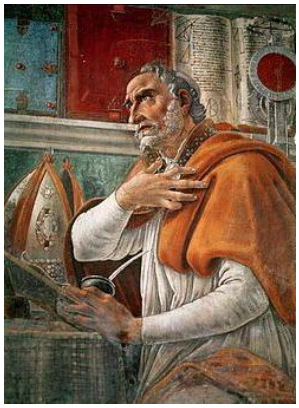

Augustinus (354-430)

Den störste kyrkofadern var troligen Augustinus.

Hans skrift ”Bekännelser” anses vara ett psykologiskt mästerverk vilket betytt oändligt mycket inte bara inom kyrkan utan också för litteraturen.

Tidig medeltid (500-1200) Sida 1(2)

Många sägner nedtecknades under denna period. Ofta är det ovisst vem som skrev verken men förmodligen var det muntlig tradition som nedtecknades.

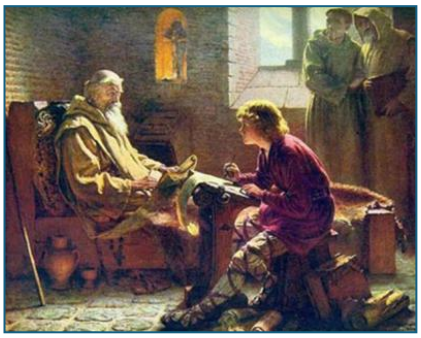

Beda Venerabilis (672-735)

Beda Venerabilis, ”den vördnadsvärde”, har gett stora bidrag till den engelska historien även om skrifterna också innehåller myter.

Bilden: Beda Venerabilis berättar historia.

Hildebrandslied (700-talet)

Hildebrandslied är en tysk hjältesaga nedtecknad ur fragment från 700-talet.

Sagan är skriven på vers och skildrar maktkampen mellan far och son.

Beowulf (700-1000 ca)

Beowulf är Englands nationalepos. Det är hjältedikter som troligen utspelar sig under perioden 700-1000.

Beowulf är namnet på hjälten i eposet.

Rolandsången (1100-talet)

Rolandsången är ett berättande diktverk om slaget vid Roncesvalles i Spanien år 778. Eposet skrevs på 1100-talet i Frankrike.

Berättelsen återger händelserna när Karl den store skulle återtåga från räder han gjort in i Spanien.

Bilden: Hjälten Rolands död.

Tidig medeltid (500-1200) Sida 2(2)

Snorre Sturlasson (1179-1241)

Sturlasson från Island har bidragit enormt till kunskapen om gammal nordisk historia, folksägner och myter.

Sturlassons ”Eddan” och ”Egil Skallagrimssons saga” är storverk inom nordisk litteratur.

Bilden: Illustration ur Njals Saga av Snorre Sturlasson.

Niebelungslied (1200 ca)

Niebelungslied skrevs omkring år 1200. Verket handlar om hjälten Siegfrieds leverne och död.

En mäktig opera har Rickard Wagner skrivit med innehåll från Niebelungslied.

Bilden: Sigfried dör ur Niebelungslied

.

Italienska giganter (1200-1550 ca)

Florens var under renässansen en dynamisk och mångkulturell statsstad i det splittrade Italien. I Florens frodades kulturutveckling i alla former.

Dante Aleghieri (1265-1321)

Dante står staty vid domen i Florens.

Verket ”Den gudomliga komedin” har gjort minnet av Dante odödligt. Förutom att det är ett litterärt storverk så är driften med kyrkan spetsfundig och klurig.

Bilden: Dante upplyser Florens. Målning av Gustave Doré.

Petrarca (1304-1374)

Petrarca kallas ofta ”den förste humanisten”. I sitt tankesätt var han mycket påverkad av kyrkofadern Augustinus.

Petrarca drömde om en stat där kejsaren gör som Gud vill – en gudsstat.

En av Petrarcas skrifter är ”Africa”.

Bilden: Petrarca möter Laura som han tillägnar dikter. Laura var gift men Petrarca kunde inte glömma henne.

Giovanni Boccaccio (1313-1375)

Boccaccio var född i Paris men verkade bland annat i Florens och Neapel.

Ett av hans mest kända verk är ”Decamerone”. Många av Boccaccios verk präglas av sensualism och skönhet.

Bilden: Riccardo Zandonais tavla med motiv från Decamerone.

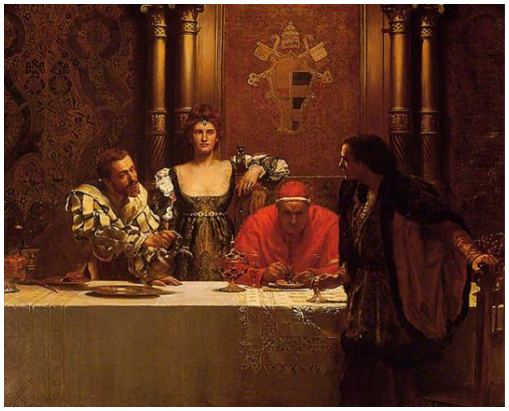

Machiavelli (1469-1527)

Machiavelli växte upp i Florens och kom bland annat att träffa den fruktade familjen Borgia. Troligen blev Machiavelli inspirerad av Borgias härskarmetoder när han författade sitt berömda verk ”Fursten”. I boken framhäver Machiavelli att om bara målet är det rätta tolereras grymhet.

Själv kom Machiavelli från en enkel borgerlig miljö. I ”Fursten” skulle han lära ut härskarkonst till nästan all världens härskare.

Bilden: Familjen Borgia i härskartagen.

Renaissance/Barock

Miguel Cervantes (1547-1616)

Vem känner inte igen ”Don Quijote” när han kämpar mot väderkvarnar? Det var Cervantes från Spanien som skrev det berömda verket.

Efter att ha varit bortrövad av moriska sjörövare såldes Cervantes som slav men blev friköpt efter fem år. Det var säkert upplevelser som stimulerade fantasin hos Cervantes när han författade.

Flera av hans verk är äventyrliga och har också inslag av nationalism.

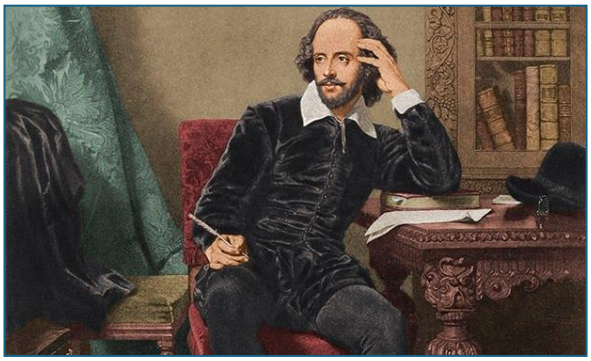

William Shakespeare (1564-1616)

Giganten som författare är Shakespeare från England. Hans dramer återkommer ständigt på teatrar och i TV vilket är bevis för det tidlösa i Shakespeares böcker.

Storverk såsom ”Romeo och Julia”,” Hamlet”, ”En midsommarnattsdröm”, ”Köpmannen i Venedig”, ”Henrik IV”, ”Trettondagsafton” och ”Othello” vittnar om den enorma volym litteratur med högsta kvalitet som Shakespeare åstadkom.

Kanske den störste författaren genom tiderna!

Bilden: William Shakespeare

Jean-Baptiste Molière (1622-1673)

Fransmannen Molière är känd för sina polemiska komedier.

Flera av Molières verk hävdar kärlekens rätt före moralens. Detta ogillades starkt av kyrkan. Molières komedier återkommer ständigt på teaterscenerna.

Bland Molières verk kan nämnas ”Den girige”, ”Misantropen”, ”Tartuffe” och ”Den inbillade sjuke”.

Bilden: En modern version av Molières ”Tartuffe”.

Upplysningstiden

I Frankrike rådde tidigt ett intellektuellt fritänkande. Det kulturella klimatet skapade stora författare som också var filosofer.

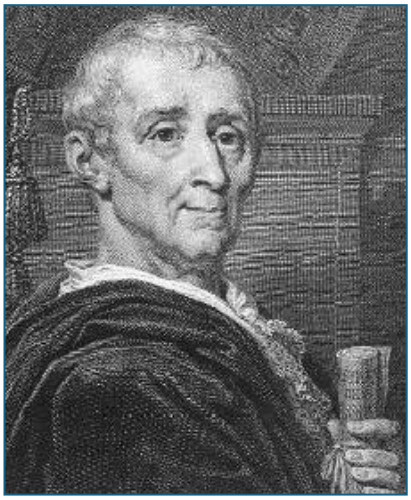

Charles-Louise Montesquieu (1689-1755)

Montesquieu var av adlig börd och blev berömd för sin klimatlära, som kortfattat innebär att människans stöps av sin sociala miljö.

Man kan beteckna Montesquieu som en politisk filosof.

”Om lagarnas anda” är ett känt verk av Montesquieu.

Bilden: Montesquieu

Francois-Marie Voltaire (1694-1778)

Voltaire kritiserade starkt kyrkans makt och ställning. Han var kanske den störste tänkaren under upplysningstiden.

”Candide” är ett av Voltaires verk.

Voltaire träffade mängder av makthavare under sin levnad. Detta trots att de ofta var rädda för konsekvenserna av tankarna i filosofin.

Bilden: Voltaire.

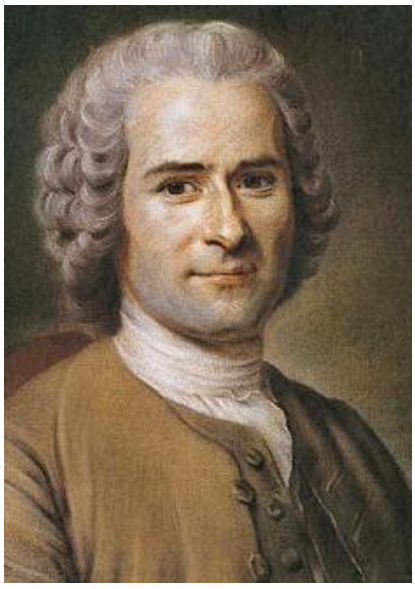

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778)

Rousseau svärmade för naturen och tyckte att människan skulle tillbaka till naturen.

I naturtillståndet var människan fri och frisk. Civilisationen bara fördärvade människan.

Litterärt skrev Rousseau bland annat ”Om samhällsfördraget”, ”Den nya Heloise” och hans självbiografi ”Bekännelser”.

Bilden: Rousseau

Romantik (1750 – 1850 ca) Sida 1(2)

Goethe och Schiller var under lång tid lärare vid universitet i Jena utanför staden Weimar. Där skapades ett högkulturellt centrum som fortfarande utgör kärnan i tyskt kulturliv. Tidsepoken då Goethe och Schiller levde kallas ”Sturm und Drang” vilket kan karakteriseras som en fördröjd upplysningsperiod relativt den franska.

Johann Wolfgang Goethe (1749-1832)

Den store tyske författaren Goethe var jurist men gled efter hand över till författarskapet.

Ofta har Goethes verk en underton av sentimentalitet och med inslag av naturskildringar.

Bland Goethes verk kan nämnas ”Faust” och ”Världssmärta”.

Friedrich Schiller (1759-1805)

I samma tidsanda som Goethes verkade också Schiller. Han skrev ganska trotsigt mot samhällets makthavare och framhävde alla människors rätt och värdighet.

”An die Freude” är ett av Schillers verk.

Johann Gottfried Herder (1744-1803)

Tysken Herder skrev poesi och var mycket påverkad av Montesquieu och Rousseau.

Att poesin med dess bildspråk och symboler är det rätta språket för mänskligheten hävdade Herder.

Ett av Herders verk är ”Volkslieder”.

Friedrich Hölderlin (1770-1843)

Hölderlin från Tyskland anses av många vara en av de största poeterna genom tiderna.

Hans diktning är mycket innerlig och drömmande.

Hölderlins ”Hyperion” är ett mästerverk.

Romantik (1750 – 1850 ca) Sida 2(2)

Jane Austen (1775-1817)

”Sense and sensibility” och ”Pride and prejudice” minns många av oss från tiden då vi satt trollbundna framför teven.

Det var Jane Austen som med sina historiska romaner beskrev engelskt medelklassliv i dåtidens England.

Förutom att bidra till litteraturen förändrade Jane Austen också synen på kvinnan.

Charlotte Brontë (1816-1855)

Charlotte var äldst av tre systrar som blev etablerade författare. De tre författarna växte upp med ytterligare tre syskon på en avlägsen prästgård i Yorkshire. Systrarnas verk karakteriseras som kvinnoskildringar vilka gav anstöt under den viktorianska eran.

Mest berömda verk är Charlottes ”Jane Eyre” som också visats som TV-serie.

Bilden: Scen ur ”Jane Eyre”.

Emily Brontë (1818-1848)

Likt övriga syskon Brontë byggde Emily upp en fantasivärld i den trista värld där de växte upp.

Emilys mest kända verk är ”Svindlande höjder” som handlar om ett tragiskt kärleksförhållande.

Emily avled endast 30 år gammal.

Anne Brontë (1820-1849)

Anne Brontë avled också likt systern Emily alltför tidigt. Hon blev bara 29 år.

Anne kom oftast i skymundan för sina två äldre författarsystrar.

Med boken ”Främlingen på Wildfell Hall” har hon slutligen fått ett erkännande. Boken grundar sig på broderns tillvaro som alkoholiserad.

Realism och naturalism. Sida 1(3)

Epoker och smakriktningar ändras ej över en dag utan är en övergående process som tidsmässigt infaller vid olika tidsperioder i olika länder. För att förenkla kan man grovt säga att 1800-talets första del präglas av romantik och den senare halvan av naturalism eller realism

Victor Hugos (1802-1885)

Fransmannen Hugos klassiska verk ”Les Miserables” är filmad flera gånger. Verket framförs också numera som musical.

Hugo anses vara en radikal frihetsförkunnare.

Bilden: Illustration ur ”Les Miserable” av Victor Hugo.

Charles Dickens (1812-1870)

Engelsmannen Dickens ”Oliver Twist” och ”David Copperfield” handlar om fattiga pojkar och är mycket populära på biografer, teatrar och på TV. Dickens böcker är mycket samhällskritiska.

Bilden: Illustration ur ”Oliwer Twist”.

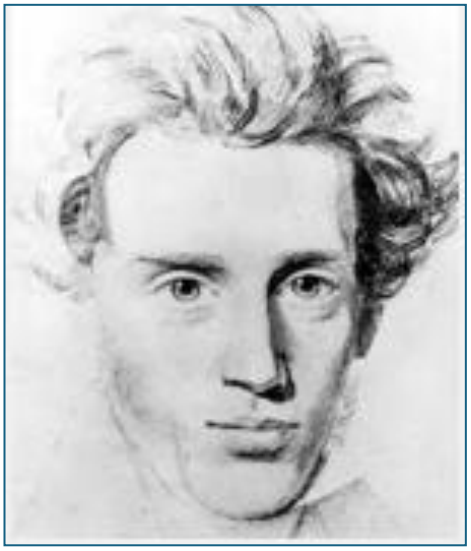

Sören Kierkegaard (1813-1855)

Dansken Kierkegaard var både filosof och författare.

Kierkegaard fick mycket stor betydelse som tänkare om teologiska och psykologiska problem.

Existentiellt måste människan själv uppleva tron och inte bara efterleva lärosatser som kyrkan bestämt var Kierkegaards budskap.

Bilden: *Sören Kierkegaard avbildad.*

Fjodor Dostojevski (1821-1881)

Dostojevski, från Ryssland, och Shakespeare nämns ofta som de främsta författarna någonsin. Med ingående kännedom och känsla för människors psykologi skildrar Dostojevskij med litterär genialitet svåra själsliga frågeställningar ofta under intensiv spänning.

”Brott och straff”, ”Idioten” och ”Bröderna Karamazov” är några av Dostojevskijs mästerverk.

Bilden: Fjodor Dostojevski

Realism och naturalism. Sida 2(3)

Emile Zola (1840-1885)

Fransmannen Zola har gått till historien då han i ”Dreyfus-affären” i tidningarna skrev ”Jag anklagar (Jáccuse)” och därmed hjälpte till att fria den orättfärdigt fängslade juden Dreyfus.

Likt Dickens var Hugo mycket samhällskritisk. Verket ”Therese Raquin” av Zola är berömt.

Bilden: *Emile Zola*.

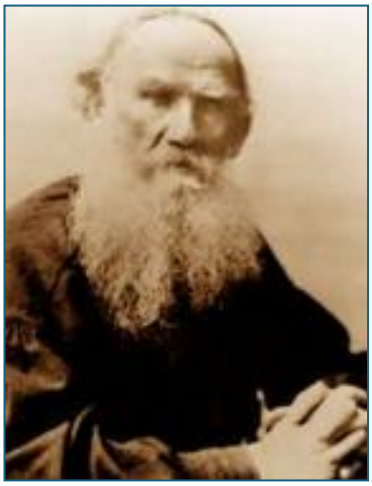

Lev Tolstoj (1838-1910)

En rysk författargigant är Tolstoj. Han är den store epikern och skrev bland annat ”Krig och fred ”. Boken handlar om Napoleonkrigen mot Ryssland. Det mäktiga verket är filmat av både ryssar och anglosaxare.

”Anna Karenina” har filmats där Greta Garbo spelar huvudrollen. Ny modern inspelning av samma bok kom i februari 2013 till Sverige.

När Tolstoj berättar om krig på ett osminkat sätt vet han vad han talar om. Han deltog själv i Krimkriget i mitten på 1800-talet.

Bilden: *Lev Tolstoj*.

Mark Twain (1835-1910)

Amerikanen Mark Twain blev känd för sin bisarra komiska stil.

”Tom Sawyers äventyr” och ”Huckleberry Finns äventyr” fascinerade oss redan i unga år.

Bilden: ”Huckleberry Finn” av Mark Twain

Joseph Conrad (1857-1924)

Conrad var polack men levde i England. Conrad var en förnäm berättare om händelser och äventyr i bortre Indien.

Ofta är människoödena tragiska med toner av undergång. Det finns också en underliggande kritik mot imperialismen.

Bilden: Boken ”Lord Jim” av Conrad har filmats med Peter O´Toole i huvudrollen.

Realism och naturalism. Sida 3(3)

Anton Tjechov (1860-1904)

Ryssen Tjechovs melankoliska verk ”Måsen” var revolutionerande för epoken. ”Måsen” är ett av de mest spelade dramerna på teater över hela världen.

Tjechov beskriver mänskligt lidande och ofta människors likgiltighet inför andras lidande.

Bilden: Anton Tjechov.

Bild från teaterpjäsen ”Damen med hunden” av Anton Tjechov.

Modernism. Sida 1(4)

Epoker är en övergående process som tidsmässigt överlappar varandra och som infaller vid olika tidsperioder i olika länder.

Beteckningar på epoker är ej heller entydiga. Från omkring sekelskiftet 1800 – 1900 och framåt uppstår mängder av stilbildningar. Surrealism, absurdism, dadaism, symbolism är några stilbildningar. I detta avsnitt har det sammanfattande namnet ”Modernism” valts att beteckna tiden från sekelskiftet 1800-1900 och framåt.

Henrik Ibsen (1828-1906)

Norrmannen Ibsen föddes i Bergen och var med sina dramer nydanande i genren. Ibsen var lite besatt av livslögnen vilket präglade hans dramer.

Bland Ibsens verk kan ”Ett dockhem”, ”Peer Gynt” och ”Brand” nämnas.

Ibsen och Strindberg var dominerande dramatiker i början på förra sekelskiftet.

August Strindberg (1849-1912)

Sveriges store dramatiker är Strindberg. Han var samtida med Ibsen och nämns ofta tillsammans med honom.

Strindberg fick aldrig nobelpriset men subjektivt borde han ha fått det.

”Mäster Olof”, ”Röda rummet” och ”Fröken Julie” är kända verk av Strindberg.

Emellanåt skyms Strindbergs storhet som författare av det kvinnoförakt som många anser att han hade.

Förutom författare var Strindberg också konstnär som skapade värdefulla målningar.

Selma Lagerlöf (1858-1940)

Selma Lagerlöf har vi i som barn lärt känna genom ”Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige”.

Selma Lagerlöf skapade på ett genialt sätt i Nils Holgersson en pedagogisk geografibok.

Selma Lagerlöf fick nobelpriset i litteratur 1909.

”Gösta Berglings saga”, ”Jerusalem”, ”En herrgårdssägen” är minnesvärda verk av Selma Lagerlöf.

Selma Lagerlöf kämpade för kvinnlig rösträtt och var den första kvinnan i svenska akademin.

Modernism. Sida 2(4)

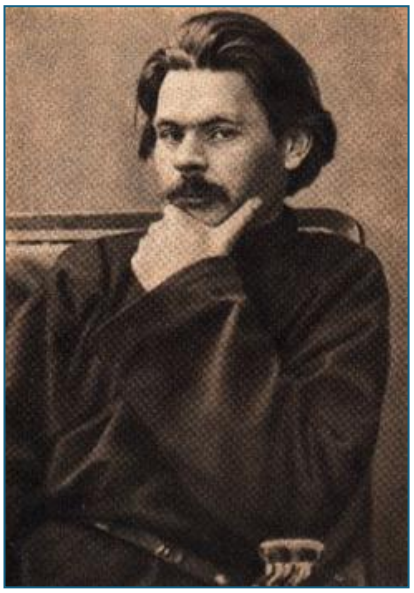

Maxim Gorkij (1868-1936)

Ryssen Gorkij var proletärförfattare före och efter ryska revolutionen.

Gorkij hade en mycket positiv syn på arbete med inslag av beundran. I Gorkijs verk framkommer också protest i alla former.

Gorkijs mest kända verk är ”Min barndom”.

Thomas Mann (1875-1955)

Thomas Mann från Tyskland skrev bland annat familjekrönikan ”Buddenbrooks”. Berättelsen handlar om en familj i Lybeck och har visats i svensk TV.

Thomas Mann var antinazist och tvingades fly till USA under nazitiden. I ”Doktor Faust” speglas kulturmotsättningarna i Tyskland.

Bilden: Ur TV-serien ”Buddenbrooks”.

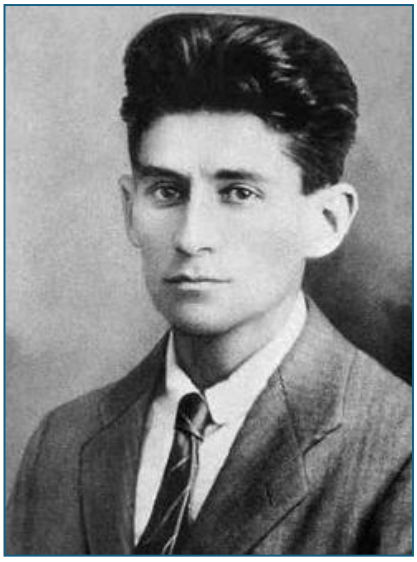

Franz Kafka (1883-1924)

Tjecken Kafka var starkt påverkad av Dostojevskijs psykologiska skildringar.

I verket ”Processen” är en man oskyldigt anklagad och samhället är svåråtkomligt styrt av oöverblickbara regelverk. En otäck skildring i ett framtidsperspektiv.

Eugen O´Neill (1888-1953)

O´Neill är den störste amerikanske dramatikern.

Psykologiska dramer såsom ”Mourning becomes Electra” är typiskt för hans författarskap.

O´Neills verk är ständigt aktuella och spelas på teatrar världen över.

Modernism. Sida 3(4)

Boris Pasternak (1890-1958)

Pasternak från Ryssland fick nobelpriset i litteratur men fick avstå priset framtvingat av det sovjetiska systemet.

Romanen ”Doktor Zjivago”, som filmatiserats, är förmodligen Pasternaks största verk.

Bilden: Scen ur filmen ”Doktor Zjivago”.

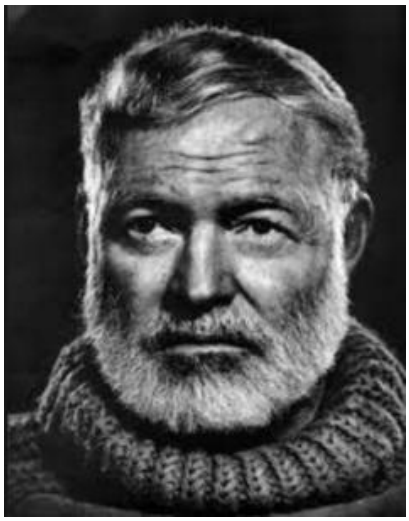

Errnest Hemingway (1898-1961)

Amerikanen Hemingway levde bohemiskt och äventyrligt.

Ypperliga berättelser gärna med krigiska inslag var återkommande.

”Farväl till vapnen” och ”Att ha eller inte ha” är två verk som också blivit filmade.

William Faulkner (1898-1961)

Faulkner var uppväxt i södern i USA. Efter att södern förlorat inbördeskriget mot nordstaterna var Faulkners tillvaro splittrad. Sannolikt påverkade detta hans författarskap.

Ett av Faulkners verk är ”De vilda palmerna” som har två parallella berättelser.

Många anser att Faulkner var ytterst systematisk och överdrivet ordrik i sina verk. Trots detta anses han tillhöra de stora amerikanska författarna.

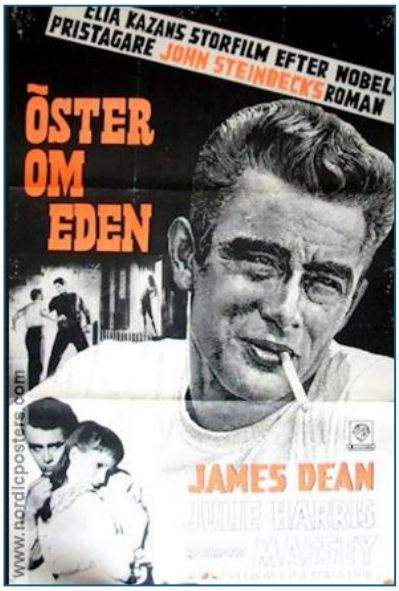

John Steinbeck (1902-1968)

Amerikanen Steinbeck fick nobelpriset i litteratur.

Tonen i Steinbecks böcker är samhällskritisk.

”Möss och människor” och ”Vredens druvor” handlar om arbetare under depressionens USA. Steinbecks ”Öster om Eden” minns vi som film med idolen James Dean.

Bilden: *Affisch om filmen ”Öster om Eden”.*

Modernism. Sida 4(4)

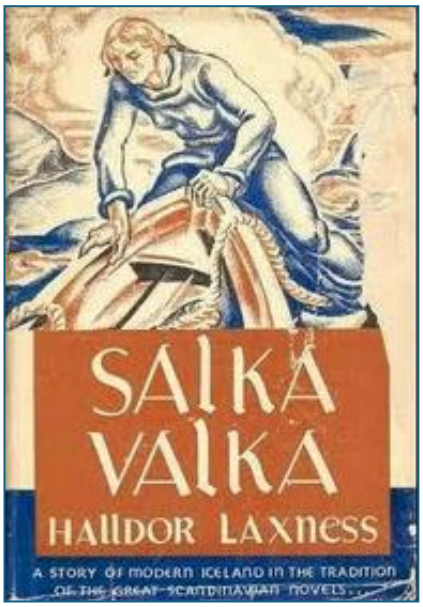

Haldor Laxness (1902-1998)

Islänningen Haldor Laxness har fått nobelpriset i litteratur.

”Salka Valka” är ett av Laxness mest kända verk.

Salka Valka växer upp under fattiga förhållanden och hon är född utom äktenskapet. En gripande skildring förtäljd i isländsk berättartradition.

Jean-Paul Sartre (1905-1980)

Fransmannen Jean-Paul Sartre var författare och filosof. Han tillhörde fraktionen ”existentialister” som i huvuddrag menade att människan väljer själv via egna beslut vad hon skall bli och hur hon skall leva.

Sartre fick nobelpriset men vägrade ta emot det. Dramer, noveller och filosofisk litteratur finns bland Sartres verk.

Sartres debutroman var ”Äcklet” som är översatt till svenska,

Göran Tunström (1937-2000)

Göran Tunström från Sverige är en modern och omtyckt författare med stora kvaliteter.

Vem minns inte ”Juloratoriet” som bok och film?

Värmlänningen Tunström fick mängder av utmärkelser och pris för sitt författarskap.